

[Oluf Pedersen.]

men med hensyn til det var det nødvendigt, at man først skulle have en kommission nedsat.

Til trods for, at det altså kun er så lidt, vil jeg alligevel gerne give udtryk for min glæde over gennemførelsen af nærværende lovforslag og takker alle dem, der har støttet mig, for, at det kunne ske.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 127 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 193 af 12. april 1949 om ændring i lov om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden.

(Første behandling findes i tidenden sp. 4146).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under eet.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse herimod, betragter jeg mit forslag som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den følgende sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 119 af 23. marts 1948 om ændringer i kapitel VI i lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apoteker-

væsenet. (Pensioner til apotekere og apoteksmedhjælpere samt deres enker).

(Første behandling findes i tidenden sp. 4146).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under eet.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse herimod, betragter jeg mit forslag som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed. (Ændring af lov nr. 217 af 7. juni 1952).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2285; fremsættelsen findes i tidenden sp. 3922).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Per Hækkerup: I sin fremsættelsestale forleden kom den højtærede undervisningsminister ind på spørgsmålet om ungdommens stilling i al almindelighed og gav i den henseende en redegørelse for, hvad man fra regeringens side har tænkt sig at arbejde med på dette område.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke den højtærede undervisningsminister for denne redegørelse og understrege, at det jo her drejer sig om særdeles vigtige områder for hele den danske ungdom. Når man ser på, hvad der allerede er gjort eller er under udarbejdelse, og dertil føjer det, ministeren nævnte om videre udarbejdelser i regeringen, får man et tydeligt indtryk af, hvorledes man nu målbevidst griber spørgsmålene om ungdommens forhold an.

[Per Hækkerup.]

Jeg skal minde om, at vi på socialdemokratisk initiativ i den tidligere regerings periode fik nedsat lærlingekommissionen, som behandler dette område og denne del af ungdommens problemer. Vi har for nærværende til behandling i et udvalg af dette høje ting forslaget om ungdomsundervisning, hvor man tager spørgsmålet om en uddannelse for den del af ungdommen, som iøvrigt ikke nyder godt af en uddannelse efter folkeskolen, op til behandling. Vi har også til behandling i et udvalg problemerne omkring den arbejdstekniske ungdomsskole. Der er gennemført forskellige reformer for de værnepligtige. Vi har fået forelagt lovforslag til andre reformer, og den højtærede minister bebudede, at yderligere forslag vil komme til behandling. I forslaget til en ny arbejderbeskyttelseslov findes på tilsvarende måde en række bestemmelser, som er af den allerstørste betydning for de vilkår, der vil bydes ungdommen i de kommende år i Danmark. Og udover det, der således allerede er under udarbejdelse, nævnte ministeren, at der kan forventes forslag på en række andre områder, hvoraf jeg i flæng skal nævne en revision af medhjælperloven, en nyordning af sygeforsikringen for de unge, spørgsmålet om helbredsundersøgelse for unge op til 21 år, en revision af højskoleloven o. s. v.

Når man ser på hele denne række af forslag, som dels er under behandling og dels kan forventes at blive taget op på regeringens initiativ, må man sige, at her synes det, som om den ungdomskommission, der jo i en lang årrække har arbejdet med ungdommens problemer, nu endelig opnår en slags anerkendelse for det arbejde, den har udført. I den tidligere regerings periode var, som det vil være medlemmerne bekendt, interessen for ungdomskommissionens arbejde forholdsvist behersket, og man fik efterhånden det indtryk, at det store arbejde, som kommissionen havde udført, stort set var spildt, fordi der manglede vilje og initiativ til at tage de forskellige problemer op. Men nu sker det altså, og deri ligger en slags anerkendelse af, at ungdomskommissionen ikke har udført sit arbejde forgæves.

Men vigtigere end denne anerkendelse er det, at regeringen med hele denne udform-

ning af sin ungdomspolitik i virkeligheden giver et tillidsvotum til ungdommen. Man har jo i årene efter krigen talt om, hvorledes ungdommens svigtende offentlige interesse gjorde sig tydeligt og stærkt gældende, og det har for dem, der har haft med ungdom at gøre, været utvivlsomt, at der i kredsen af unge fra 1945—46 og fremefter bredte sig en skuffelse over det, man syntes der kom ud af de gyldne løfter og store ord, som man var så gavmild med at sprede om sig i 1945. Man fik indtrykket af, at disse løfter, disse store ord, var blevet begravet i en pessimistisk og overfor ungdommen temmelig ligegyldig atmosfære i årene efter krigen. Men nu bliver disse problemer taget frem igen, regeringen placerer dem på folketingets bord, og det bliver folketingets opgave at indfri de løfter, som fra alle sider og af alle partier blev givet ungdommen efter krigens afslutning. Jeg for mit vedkommende tror, at der herigennem bliver tale om, ikke blot at man viser ungdommen tillid, men at man også gennem de chancer og de muligheder, som forslagene virkeliggørelse vil betyde for ungdommen, kommer til at yde et bidrag til at genskabe ungdommens interesse for og tillid til det samfund, den vokser op i. Jeg nærer ingen tvivl om, at selvom man måske, som det har været fremhævet i den offentlige debat i den senere tid, mener ikke at kunne øjene nogen særlig ny linie i den politik, der tilrettelægges fra regeringens side, vil i hvert fald ungdommen ikke være i tvivl om, at på de områder, der særligt vedrører den og dens forhold, er der tale om en ny politik, en politik, som bidrager til at give de unge håb, og som utvivlsomt vil vinde stor tilslutning hos ungdommen.

Jeg vil også gerne have lov til at fremdrage, at de ungdomsproblemer, vi nu er i gang med og i den kommende tid i endnu større udstrækning kommer til at beskæftige os med, har en ny, alvorligere baggrund end den, der var udgangspunktet for ungdomskommissionens forhandlinger i årene lige efter 1945. Af den økonomiske årsoversigt og debatten om den fremgik det jo klart, at vi med hensyn til befolkningsudviklingen kommer til i de kommende år at stå overfor en meget væsentlig forskydning. I den økonomiske årsoversigt er fremdraget,

[Per Hækkerup.]

hvorledes antallet af aktive, antallet på arbejdsmarkedet, kommer til at variere, og allerede i disse tal ser vi en ret stor variation, men hvis man i stedet for at tage hele gruppen af aktive, aldersklasserne fra 15 og op til 65 år, ser på den forskydning, der kommer til at foregå for mindre aldersgrupper, og f. eks. ser på, hvorledes forskydningen bliver med hensyn til antallet af unge 15—24-årige, får man en betydelig større variation frem. Vi har i øjeblikket et antal unge 15—24-årige på ca. 600 000. Som følge af de store fødselstal i årene under og umiddelbart efter krigen vil antallet af 15—24-årige vokse til om en 10—11—12 år at være 800 000, d. v. s. en stigning med ca. en trediedel i forhold til det nuværende antal. Ingen kan være i tvivl om, at det naturligvis både beskæftigelsesmæssigt og uddannelsesmæssigt vil komme til at stille os overfor meget betydelige problemer.

Vælger man at se på, hvorledes antallet af unge varierer i en enkelt årgang, bliver variationen endnu voldsommere, og det vil jo på visse områder, som vi kommer til at beskæftige os med, netop være den enkelte årgang, der bliver udslaggivende med hensyn til de opgaver, vi kommer til at stå overfor. En årgang unge, der forlader folkeskolen og melder sig på arbejdsmarkedet, er i dag på ca. 60 000. I løbet af 10 år vil en tilsvarende årgang unge være på 90 000, d. v. s. en stigning på 50 pct. Det er ganske klart, at hvis der ikke bliver gjort noget nu for at forberede modtagelsen af disse store årgange, vil det komme til at udvikle sig til en ungdomskrise. De store årgange, som nu fylder op og giver os problemerne i folkeskolen, vil om 5—10 år komme til at give os problemerne med hensyn til ungdommens stilling.

De fleste herinde vil sikkert kunne erindre, at en af de værste virkninger af den krise, som i 1930'erne kom til os udefra, var ungdomsarbejdsløsheden og det, der fulgte i dens kølvand; det betød ulykker og ødelæggelser for mange tusinde unge, ulykker, der kom til at række hele livet frem. Vi står nu overfor den kendsgerning, at antallet af unge vil vokse med næsten dramatisk kraft, og det er også klart, at hvis vi ikke i dag forbereder modtagelsen af disse unge,

vil vi komme til at stå i den situation, at vi hverken bliver i stand til at give de unge beskæftigelse eller uddannelse, og vi vil i så fald påtage os et overordentlig tungt ansvar. Dette ansvar har regeringen erkendt, og det finder udtryk i de forskellige forslag til reformer, som allerede er lagt på folketingets bord, eller som er bebudet. Det står så til os, om vi vil være os dette ansvar bevidst og forberede modtagelsen af de store årgange.

Det her fremsatte lovforslag føjer sig smukt ind i rækken af de foreslåede og påtænkte reformer. Baggrunden for forslaget vil være kendt: at der er en så ujævn social rekruttering til de forskellige former for en videregående uddannelse. Det er også i almindelighed erkendt, at dette virker uretfærdigt og urimeligt overfor de unge, som ikke i kraft af forældrenes stilling er i stand til at sikre sig en videregående uddannelse. Det er endvidere erkendt, at det udfra et samfundsmæssigt effektivitetssynspunkt ikke er heldigt, at det ikke er spørgsmålet om evner, energi og lyst, men spørgsmålet om forældrenes indkomster, der er afgørende for, om de enkelte unge får den uddannelse, som de i virkeligheden er kvalificerede til, og som igen er udgangspunktet for, at de kan indtage de forskellige stillinger i samfundet, hvor en sådan uddannelse er adgangsbetingselse. Jeg vil også gerne understrege, at for hele den demokratiske udvikling er det af betydning, at de forskellige former for uddannelse, som giver adgang til de vigtige poster indenfor samfundslivet, tilrettelægges på en sådan måde, at adgangen til disse stillinger ikke faktisk forbeholdes børn af forældre med højere indkomster. De forskellige befolkningsgrupper må i hvert fald have en chance for, at deres unge med den indstilling, milieu og baggrund, de møder frem med, kan få adgang til disse stillinger.

Jeg vil gerne understrege de hovedprincipper, hvorpå det foreliggende lovforslag hviler.

Jeg vil begynde med at nævne, at det grundlæggende princip i lovforslaget, som det har fundet udtryk i § 2, er retsprincippet, det synspunkt, at ingen unge af økonomiske grunde må hindres i at få en videregående uddannelse. Anerkendelsen af dette retsprincip er en forudsætning for enhver virkelig

[Per Hækkerup.]

demokratisering af den højere uddannelse, og det er med overordentlig stor glæde, jeg noterer, at dette er lovforslagets bærende princip. Det må være således, at når et forældrepar sammen med deres søn eller datter overvejer, om de har mulighed for at give den pågældende adgang til en videregående uddannelse, må de økonomiske spekulationer ikke stille sig hindrende i vejen for, at de vælger at lade den unge gå i gymnasiet eller fortsætte en lærlinguddannelse med at gå på teknikum o. s. v. Det må være således, at de, i det øjeblik dette overordentlig vigtige erhvervsvalg træffes, ved, at hvis de vælger at lade den unge fortsætte sin uddannelse, er der en rimelig sikkerhed for, at han eller hun, forudsat evnerne og lysten er tilstede, er i stand til at gennemføre studiet.

Jeg vil som det andet hovedprincip nævne, at lovforslaget, der, som det understreges såvel i bemærkningerne som i den højtærede ministers fremsættelsestale, er opbygget grundlag af ungdomskommissionens betænkninger, bygger på stipendieprincippet i modsætning til låneprincippet. Gennemførelse af stipendieprincippet, i hvert fald for så vidt angår mere langvarige uddannelser, med kun undtagelsesvis anvendelse af låneprincippet, og i så fald kun for kortvarige uddannelser, er en forudsætning for, at man effektivt kan opnå det, man ønsker at opnå ved denne lov. Hvis man stiller den unge overfor muligheden for, at han eller hun vil være i stand til at opnå et lån, der er tilstrækkeligt til at sikre en videregående uddannelse, der måske tager 5-6-7-8 år, vil de fleste unge, der kommer fra mindre-bemidlede hjem, vige tilbage for at påtage sig en lånebyrde, der måske kommer til at ligge et sted mellem 20 000 og 30 000 kr., og som en lang årrække efter uddannelsens afslutning skal afbetales. En gennemførelse af låneprincippet i almindelighed vil betyde, at loven ikke bliver effektiv. En forudsætning for, at de pågældende tør gå i gang med en sådan uddannelse, vil være, at det er stipendie- eller legatprincippet, der bringes til anvendelse.

For det tredje vil jeg gerne understrege, at lovforslaget bygger på det, man kunne kalde effektivitetsprincippet. De ydelser, der i henhold til forslaget skal kunne gives

den enkelte unge, der søger en videregående uddannelse, er af et sådant omfang, at det ikke bliver nødvendigt for den unge at påtage sig erhvervsarbejde i større udstrækning ved siden af for at kunne klare sit ophold under studietiden. Det er så meget vigtigere, som erfaringen viser, at de unge, der skal studere og videreudanne sig og samtidig påtage sig et erhvervsarbejde i større udstrækning, ikke får mulighed for at koncentrere sig tilstrækkeligt om deres uddannelse og derfor får en ringere start længere henne, ligesom de får en dårligere uddannelse.

For det fjerde ønsker jeg at understrege det princip, at hjælpen skal sættes ind straks fra begyndelsen af en uddannelse. Det finder udtryk i forslaget om, at der skal gives hjælp og støtte lige så vel til gymnasiaster som på de andre tidligere trin. Det er ikke tilstrækkeligt, at man først sætter ind, f. eks. når den unge har fået sin studentereksamen og begynder på et universitetsstudium, man må også være i stand til at hjælpe de mindrebedidlede unge gennem gymnasiet.

For det femte vil jeg gerne understrege det princip, om jeg så må sige, der finder udtryk i, at der gives en hjælp ikke blot til akademisk uddannelse, men også til andre former for uddannelse. Det er naturligt, at i denne debat har spørgsmålet om hjælp til den akademiske uddannelse været det, der har trængt sig mest på, dels fordi det her drejer sig om formerne for den lange uddannelse, dels fordi dette problem har været diskuteret mere grundigt gennem den sidste menneskealder; men det forekommer mig overordentlig vigtigt, at man undgår en situation, hvor nødvendige og rigtige hjælpeforanstaltninger overfor den akademisk studerende ungdom fører til, at ungdom med lyst og evne for videregående uddannelse suges over til de akademiske erhverv, og det undgås, når man giver unge, der vil søge anden uddannelse, en tilsvarende mulighed for at blive i stand til at gennemføre en sådan. Derfor lægger vi fra mit partis side overordentlig megen vægt på, at man her har gjort forslaget så omfattende.

For det sjette vil jeg også understrege, at forslaget naturligvis bygger på det princip, at hjælpen kun skal ydes til dem, der

[Per Hækkerup.]

er egnede til at påtage sig den pågældende uddannelse.

Hvorledes ordningens gennemførelse i enkeltheder skal ordnes, siger den højtærede undervisningsminister noget om både i bemærkningerne og i fremsættelsestalen, og jeg vil håbe, at jeg må forstå ministeren således, at når det hedder, at ordningen må gennemføres successivt, og når man samtidig har opbygget forslaget på disse principper, så betyder det, at ordningen, fra det øjeblik den er gennemført, bliver effektivt overfor de tilkommende årgange af unge, som måtte påbegynde en uddannelse eller et studium, således at de unge, der står umiddelbart overfor valget med hensyn til, hvilken vej de skal gå fremover, kan tage loven og sige: her er sikret os en mulighed for, at vi, hvis vi vælger en videregående uddannelse, vil kunne virkeliggøre den, hvis vi iøvrigt opfylder betingelserne.

Jeg håber også at kunne forstå ministerens bemærkninger således, at udover dette, at ordningen successivt skal gennemføres på den måde, at den gøres effektiv for kommende årgange af unge, er det ministerens opfattelse, at der til dem, der i øjeblikket studerer eller uddanner sig, også må blive tale om at yde en større hjælp og støtte end den, man er i stand til at yde efter den nugældende ordning.

Når man betragter dette forslag og dets principper, tror jeg vanskeligt, man kan overvurdere dets betydning. Jeg kunne have lyst til, uden at blive poetisk, at sige, at det forekommer mig, at her har den højtærede undervisningsminister lagt et forslag frem, der i virkeligheden er en slags ungdommens uddannelses magna charta eller ungdommens uddannelses frihedsbrev.

Den venlige indstilling, som finansministeren har givet udtryk for ved fremsættelsen af det forslag, vi senere skal drøfte i dag, håber jeg vil gentage sig i tinget. Jeg synes iøvrigt, at det er en smuk tanke, at de store arveparter fra fjernere slægtninge skal bidrage til at give de unge, hvis forældre ikke er i stand til at sikre dem en uddannelse, mulighed for at få en uddannelse. Jeg håber, at de øvrige partier vil være lige så venlige overfor den tanke og

overfor det her foreliggende lovforslag, som den højtærede finansminister har været.

Henry Christensen: Må jeg indledningsvis have lov til at give udtryk for, at selve den omstændighed, at vi nu er i stand til i folketinget at tage op til behandling de problemer, vi ved nærværende lovforslag er stillet overfor, måske er et af de stærkeste udtryk for, at den grundlæggende saneringsopgave, der i de senere år har måttet foretages overfor dansk økonomi, har bragt betydelige resultater. Thi hvis dette ikke havde været tilfældet, ville en ansvarlig minister næppe have fundet det muligt at gå i gang med opgaver som de foreliggende.

Udover denne understregning af den tidligere regerings indsats som forudsætning for at kunne komme i gang med opgaver som de foreliggende ønsker jeg at give udtryk for et par synspunkter knyttet hertil.

Den højtærede undervisningsminister nævnte i sin fremsættelsestale en lang række andre problemer vedrørende ungdommen, som han agtede at tage op. Jeg skal ikke ved denne lejlighed gå ind på alle de af ministeren nævnte enkelte problemer, det er udelukket alene af hensyn til den begrænsede taletid. Men måske må det dog være tilladt at give udtryk for tilfredshed med den højtærede undervisningsministers udtalelse om nødvendigheden af at søge opnået en tilnærmelse mellem faglært og ufaglært arbejdskraft. Da jeg tidligere i folketingsåret havde lejlighed til her i salen at drøfte beslægtede problemer, fandt ministerens kollega, den højtærede økonomi- og arbejdsminister, såvel som socialdemokratiets ærede ordfører, at alt var såre vel på disse områder, og at alt udviklede sig tilfredsstillende. Forhåbentlig må den ændrede erkendelse, jeg forstod der lå i den højtærede undervisningsministers bemærkning på dette område, brede sig ind i hele socialdemokratiet.

Når vi nu ved denne lejlighed og fremover skal drøfte dansk ungdoms problemer og vilkår, er der grund til at understrege, at hvad vi end kan foretage af støtteforanstaltninger og lignende, er netop ungdommen mere end nogen anden gruppe dybt interesseret i den almindelige økonomiske politik og de almindelige erhvervs-

[Henry Christensen.]

mæssige vilkår, der gives i vort samfund. Derfor har ungdommen efter venstres opfattelse fremfor nogen brug for et sundt og frit erhvervsliv. Ikke mindst gælder det overfor de store vanskeligheder, som de talstærke årgange vil medføre, og som det ærede medlem hr. Per Hækkerup også omtalte. Her vil vi i høj grad få brug for, at der finder en betydelig opsparing og investering sted. Den økonomiske årsberetning anslår et investeringsbehov af henimod det dobbelte, sammenlignet med den nuværende tilstand. Det vil derfor mere end noget andet være en direkte ungdomsfjendsk politik, om vi ikke skattemæssigt, udgiftsmæssigt o. s. v. lægger forholdene således tilrette, at der bliver de færrest mulige hindringer for den private opsparing og investering. Det er den, der skal give øget produktion, øgede beskæftigelsesmuligheder og højere levestandard også for ungdommen fremover. Den højtærede minister og regeringen må derfor være forberedt på, at disse grundsynspunkter ikke vil blive ladet ude af betragtning, hverken ved behandlingen af dette eller af andre tilsvarende spørgsmål, der måtte komme til behandling.

Jeg skal dernæst vende mig til selve det foreliggende lovforslag om en udbygning af „Ungdommens uddannelsesfond“. Dette lovforslag bygger som bekendt på et grundlæggende arbejde, foretaget af ungdomskommissionen. Jeg vil om dette arbejde gerne sige, at det utvivlsomt omfatter en meget stor og værdifuld kulegravning af en lang række ungdomsproblemer. Men som ungdomskommissionens vilkår var, måtte den søge en løsning af de enkelte problemer uden at tage hensyn til sammenhængen. Det er nødvendigt for folketinget at tage hensyn til de almindelige økonomiske vilkår, jeg før talte om. Det gælder naturligvis også det her foreliggende lovforslag.

„Ungdommens uddannelsesfond“ er, som alle ved, et resultat af tipstjenesten. Det havde vel nok været ønskeligt, om de formål, som nærværende lovforslag ønsker at tilgodese, havde været sikret en bedre position blandt de mange behov, tipsmidlerne skal dække, end det nu er tilfældet; i 1952—53 bliver der f. eks. intet overskud til „Ungdommens uddannelsesfond“. „Ungdommens uddannelsesfond“ havde allerede

fra sin start det rigtige formål ikke alene at sigte på uddannelse ved universiteterne og de højere læreanstalter, men på al videreuddannelse. Det må imidlertid erkendes, at midlerne kun rakte kort overfor de betydelige behov, der forelå. Ser vi på forholdet ved universiteterne og de midler, der nu står til rådighed for de studerende, gælder det, at disse i virkeligheden kun rækker i langt ringere grad end tidligere overfor det behov, der foreligger. I århundredet efter kommunitetets oprettelse skabte dette i virkeligheden i langt de fleste tilfælde grundlaget for den nødvendige støtte til de ubemidlede studerende, der trængte til hjælp. Men i det sidste par menneskealdre er det gået stærkt ned ad bakke. Legatmassen er takket være den stigende inflation sunket betydeligt i værdi, og samtidig er behovet vokset i uhyre grad.

Der foreligger altså et betydeligt behov, hvilket næppe nogen vil bestride, og skal det da afhjælpes? Jeg har bemærket mig, at den højtærede undervisningsminister her har citeret nogle synspunkter, som en af venstres tidligere statsministre, J. C. Christensen, skulle have givet udtryk for. Det er naturligvis med tilfredshed, jeg således bemærker mig, at den højtærede minister søger støtte hos en tidligere venstrestatsminister. Det er ikke så længe siden, at den højtærede handelsminister henviste til en anden tidligere venstrestatsminister, nemlig Madsen-Mygdal, og helt tilfredsstillende måtte det vel blive, hvis den højtærede regerings medlemmer valgte at følge især den seneste venstrestatsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Fortsætter man rækken, kommer man vel også dertil.

Jeg vil imidlertid gerne give udtryk for min stilling til det foreliggende problem på den måde, at jeg naturligvis finder det socialt og samfundsmæssigt rigtigt, at der er en rimelig adgang for enhver — uanset forældrenes økonomiske vilkår — til at gennemføre den uddannelse, som den pågældendes evner, vilje og lyst berettiger til. Det er i virkeligheden også en liberal forudsætning; thi det må være konkurrence på evner og vilje, der skal afgøre også besættelsen af de stillinger, der kræver en videregående uddannelse.

Men dette bevirker ikke, at grundlaget bliver det samme for den højtærede minister

[Henry Christensen.]

som for os. Selvom man har opgivet det egentlige studenterlønprincip, der også ville have været ødelæggende for enhver sund løsning af de foreliggende problemer, opfatter jeg alligevel socialdemokratiets grundbetragtning derhen, at der skal være en umiddelbar ret for den enkelte, der vil studere, til af samfundet at få den økonomiske hjælp, han trænger til.

For os er det væsentligt at understrege, at opgaven med og ansvaret for at kunne give sine børn den fornødne uddannelse principielt må være forældrenes; det er dem, der i første række skal have ansvaret. Vi håber, at samfundet ad åre bliver så rigt, at vi kan sige, at hvert enkelt hjem virkelig har mulighed herfor, men vi må erkende, at dette ikke er tilfældet på nuværende tidspunkt, og derfor må vi skabe mulighed for, at der kan gives den nødvendige hjælp til selvhjælp.

Jeg tror, det er denne forskel i grundbetragtningen, som må føre til forskellige opfattelser med hensyn til enkeltheder i problemernes løsning.

Desværre siger selve lovforslaget ikke meget om, efter hvilke principper en løsning skal foregå. Lovforslaget er efter min opfattelse helt utilstrækkeligt udformet, idet det bl. a. bemyndiger undervisningsministeren til at fastsætte de nærmere retningslinier. En så stor tillid til den højtærede undervisningsminister, at vi vil acceptere dette, har vi desværre ikke. Når det drejer sig om beløb af en størrelse som her, er det absolut nødvendigt, at folketinget betydelig mere detaljeret fastsætter kriterier, skalaer m. v., for ydelsen af hjælp. Lovforslaget fastsætter eksempelvis, at der skal tages hensyn til elevernes trang, men der står intet om, hvilken rolle forsørgerens økonomiske forhold spiller i denne forbindelse. Om støtte skal gives som legater eller som lån, står ligeledes åbent. Jeg erkender naturligvis, at der ikke kan gives ganske undtagelsesfri regler, men hvilke retningslinier undervisningsministeren skal afstikke, tilkommer det folketinget at tage stilling til.

Medens lovforslaget således siger meget lidt, oplyser bemærkningerne noget mere. Disse knytter sig i særlig grad til tre be-

tænkninger, afgivet af ungdomskommissionen.

Hvad gymnasierne angår, kan man naturligvis nok bruge den højtærede ministers billede, at et hus bygges ikke, uden at den nederste etage er med. Dette billede siger os dog næppe tilstrækkeligt. Folketinget må på dette område efter min opfattelse tage noget videregående hensyn, end ungdomskommissionen f. eks. her måtte.

Hvis der skabes en støtteordning for de studerende ved universiteterne og læreanstalterne, må dette formodes en overgang at give en væsentlig større tilgang til gymnasierne, end det måske vil være tilfældet på længere sigt, når andre regulatorer virker ind. Dertil kommer, at vi står overfor de talstærke årgange, der snart vokser ind i gymnasiealderen; der er grund til at forvente, at vi i en overgang vil få en stærkt forøget tilgang til gymnasierne, og at der således vil opstå et behov for gymnasier og undervisningskræfter, der senere vil afsvækkes. Jeg vil derfor ikke finde det forsvarligt på indeværende tidspunkt udover de ovennævnte to faktorer at skabe en tredie, der vil betyde en yderligere stærkt forøget tilgang til gymnasierne.

Selvom man ikke uden økonomiske ofre kan holde et barn i gymnasiet, må det vel nok anføres, at disse ofre ikke er væsentlig anderledes end ofrene ved at give et barn en anden uddannelse, f. eks. en faglig. Når mange mindrebemidlede alligevel nu må afstå fra at lade deres barn komme i gymnasiet, hænger det efter min opfattelse mere sammen med de begrænsede muligheder, der er for et gennemføre en efterfølgende uddannelse. Vi må derfor af disse grunde finde det rigtigst, at støtten i gymnasiet begrænses til overvindelse af de geografiske vanskeligheder og til en hjælp for de allerdårligst stillede, ikke mindst i tilfælde, hvor det er en ubemidlet enke eller uarbejdsdygtige forældre el. lign., der er forsørgere.

De største problemer rejser sig naturligvis i forbindelse med uddannelse ved universiteter og de højere læreanstalter. Her er det et mangeårigt studium, der forestår, og i de fleste tilfælde fjernt fra hjemmet. Den økonomiske byrde vil her være aldeles uoverkommelig for mange hjem, idet gen-

[Henry Christensen.]

nemførelse af et studium koster fra 20 000—30 000 kr. Som allerede anført er mulighederne for hjælp stærkt formindsket, men det må dog retfærdigvis anføres, at vanskelighederne for unge for at komme i gang på andre områder også i mange tilfælde er stærkt formindsket. Løsningen af de studerendes problemer kan imidlertid heller ikke skabes uafhængigt af andre forhold. Selvom det økonomisk er vanskeligt at gennemføre en højere uddannelse, må vi heller ikke glemme, at når man endelig har opnået en embedseksamen, har man også i langt de fleste tilfælde et stort fortrin, hvad angår økonomiske muligheder og erhvervsevner, sammenlignet med alle dem, der ikke har opnået en embedseksamen. Det er jo bl. a. disse, der skal være med til at betale omkostningerne ved en forøget støtte.

Venstre kan derfor for sit vedkommende ikke være enig i det grundlag for at give støtte, der er nedfældet af flertallet i ungdomskommissionen, og som den højtærede minister har tilsluttet sig. Dette går nemlig ud på, at støtten skal gives som legater, og at de lån, der i visse tilfælde gives studerende, også skal konverteres til legater, når de pågældende viser sig tilstrækkeligt studieegnede. Vi mener, at det må være rigtigt, at en betydelig del af den hjælp, der skal gives, netop skal gives som lån, således at de pågældende har en tilbagebetalingspligt. Der er jo studier, der gennemføres på 4 år, og som straks giver de pågældende muligheder for indkomster, der ligger væsentligt over gennemsnitsindkomsten her i landet. Befolkningen vil utvivlsomt ikke kunne forstå det, hvis disse pågældende ikke skal have pligt til at tilbagebetale den hjælp, som de har modtaget, medens de studerede. Jeg vil naturligvis gerne erkende, at der findes områder, hvor en embedseksamen ikke fører til ret store indkomster, og jeg vil derfor heller ikke sige, at al støtte udelukkende skal gives som lån. Der må her skabes tilstrækkeligt smidige regler til, at der kan tages de nødvendige individuelle

hensyn. Om størrelsen af den ydede støtte m. v. og om en række andre enkeltheder må vi naturligvis også forhandle i det kommende udvalg. I jo højere grad man vælger lånevejen, i tilsvarende højere grad vil man også blive i stand til på længere sigt at give en rimeligere støtte til de studerende. Et spørgsmål om arbejde ved siden af studierne må også gøres til genstand for overvejelser. Efter min opfattelse vil det i mange tilfælde ikke være skadeligt, at der gennem arbejde ved siden af studierne tilvejebringes visse indtægter. Det vil endda i visse situationer være en fordel.

I forbindelse med de forskellige støtteordninger vil problemet om overproduktion utvivlsomt opstå. Det vil være helt urigtigt at skjule det. I hvert fald må vi slå fast, at samfundet naturligvis ikke ved at gennemføre sådanne støtteforanstaltninger påtager sig nogen forpligtelse til at sikre, at de pågældende efter endt eksamen får en stilling, der svarer til deres uddannelse. Udfra dette synspunkt må man kunne begrænse den risiko, der foreligger for en egentlig overproduktion.

Det er naturligvis med tilfredshed, vi bemærker, at forslaget fremdeles omfatter anden uddannelse end den her omtalte. På seminarierne er der allerede i forvejen gennemført en betydelig støtteordning, således at det er meget beskedent, hvad lovforslaget giver seminarieeleverne herudover. Endelig omfatter lovforslaget uddannelsen på de såkaldte fagskoler. Her er elevtallet i stærk vækst, og de pågældende uddannelser er der stort behov for i det praktiske liv. Det er gennemgående mere kortvarige uddannelser end universitetsuddannelsen og giver derfor i endnu højere grad mulighed for en løsning på lånebasis.

Jeg skal med disse bemærkninger give udtryk for mit partis tilsagn om en medvirken til en saglig og grundig behandling af de foreliggende problemer.

Karl Olsen: Jeg skal ikke gå ind på alle de problemer, som den højtærede minister

[Karl Olsen.]

omtalte i sin fremsættelsestale, men holde mig til det foreliggende forslag. De andre forslag skal vi tage stilling til i den rækkefølge, hvori vi bliver stillet overfor dem af den højtærede minister eller af hans kolleger.

Til indledning skal jeg udtale min tilfredshed med, at et sådant forslag, som sigter mod at yde en virkelig hjælp til den ungdom, der søger videregående uddannelse, nu kan forelægges folketinget med rimelig udsigt til i mere eller mindre ændret form at blive ophøjet til lov. Min tilfredshed gælder dog ikke lovforslaget, som det nu foreligger. Der er adskilligt, både principielle ting og detaljer, som vi ønsker ændret, og som vi gerne vil have drøftet i det kommende udvalg. Dette skal jeg vende tilbage til. Nej, den tilfredshed, jeg føler, gælder den hovedtanke, som forslaget bygger på, nemlig at enhver ung, uanset sine eller sit hjemms økonomiske kår, skal kunne få den undervisning og uddannelse, der svarer til hans evner. Det er ikke forslaget ord, jeg her citerer, det er et citat fra det konservative folkepartis program af 1945. Det har været og er stadig mit partis standpunkt, at der skal skabes bredest mulig adgang til den bedst mulige uddannelse for de unge, at startvilkårene skal gøres mest muligt ensartede, og at alene evnerne skal være afgørende for, hvem der skal nå længst frem.

Når man drøfter ungdommens uddannelsesvilkår og det, man med et slagord kalder uddannelsesdemokratisering, har mange en tilbøjelighed til at hæfte sig ved gymnasieskolen og de højere læreanstalter. Man må ikke glemme, at der ved siden heraf er en lang række uddannelsesområder, som vort samfund må være mindst lige så interesseret i, områder, der uddanner de unge med praktiske formål for øje. Det foreliggende lovforslag vender sig jo ikke blot til den ungdom, der i snæver forstand søger boglig uddannelse, men det henvender sig i almindelighed til ungdommen, der søger uddannelse.

Man kan så spørge os, hvorfor vi fra konservativ side ikke har fremsat et forslag af denne art; det er jo en replik, man godt kan vente fra socialdemokratisk side. Når vi ser tilbage på de 9 år, der er gået siden befrielsen, og ser på den langsomme helbredelsesproces, dansk økonomi har måttet igen-

nem i disse år, så har man svaret. Da vi sidst havde et ministerium Hedtoft, 1947—50, da vi havde en handelsminister Jens Otto Krag, der erklærede, at vi „lå lunt i svinget“, mente socialdemokratiets regering jo heller ikke dengang, at vi økonomisk magtede et forslag af en karakter som det, vi nu drøfter. I 1950 gik verdenskonjunkturerne Danmark stærkt imod, og vi led samtidig under følgerne af devalueringen, og i de følgende år 1950—53, da mit parti havde regeringsansvar, måtte vi økonomisk rebesjlene, rette vor hele økonomiske stilling op. Det lykkedes; den i de 3 år førte økonomiske politik er årsagen til, at vi i dag med udsigt til positiv udgang af drøftelsen overhovedet kan behandle et forslag som dette. Jeg tror, det er det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, der har sagt, at den højtærede minister høster nu, hvad vi andre såede. Jeg er helt enig med det ærede medlem hr. Henry Christensen, der sagde, at ungdommen mere end andre må være interesseret i, at der hersker en sund økonomi i vort samfund. Men selv under de meget vanskelige økonomiske vilkår, vi havde i de år, lykkedes det dog den daværende undervisningsminister, det ærede medlem hr. Hvidberg, at få gennemført den lov, som vi nu står foran at skulle revidere, loven om „Ungdommens uddannelsesfond“. Over den er der nu i de forløbne år udbetalt ca. halvanden million kroner om året. Det var en hjælp af betydning for ungdommen, da vi fik den gennemført. Nu er forholdene blevet anderledes, adskilligt bedre end dengang, og nu er tiden inde til at gå videre; et forslag af denne art er tiltrængt.

Når man som jeg i en lang årrække har virket og stadig virker som lærer i den højere skoles tjeneste i en almindelig dansk købstad, fjernt fra de højere læreanstalter, kender man i høj grad det behov, der er. Jeg kan forsikre, at vi er adskillige lærere ude over landet, der kautitionerer eller har kautitioner løbende for velbegavede elever, der ellers ikke ville have fået chancen for en højere uddannelse. Men jeg tror ikke, man skal regne med, at det, som den højtærede minister har kaldt uddannelsesmonopolet, vil blive brudt med dette forslag. Vi kan fjerne de økonomiske spærringer, men vi kan ikke ved lov fjerne alle de u håndgribelige hindringer, der stiller sig imellem

[Karl Olsen.]

den unge fra arbejderhjemmet og den højere uddannelse, som det meget rigtigt er påpeget i bemærkningerne til lovforslagets § 2; der siges dér:

„Også tradition og milieu og en vis omvurdering af den akademiske uddannelses anseelse og betydning for social og navnlig økonomisk opstigning er betydende årsager til uligheden mellem de forskellige befolkningsgruppers andel i tilgangen til gymnasiet.“

Jeg kender dette af egen erfaring. Jeg er selv kommet fra et københavnsk arbejderhjem, har selv måttet gennembryde den mur, for ikke at sige lydmur, at forlade miljøet og traditionen. Procenten af unge fra arbejderhjem, der vil søge højere uddannelse, vil utvivlsomt stige i vore gymnasier og ved vore højere læreanstalter, hvis en støtteordning af den art, vi nu forhandler, bliver gennemført, selvfølgelig — selv om jeg ikke tror, der vil komme nogen voldsom stigning. Men så er vi i alt fald nået dertil, at det ikke længere er økonomiske årsager, der hindrer tilgangen, så er det ikke økonomiske årsager, der holder de kredse af befolkningen ude fra at få del i den højere uddannelse.

I bemærkningerne til lovforslaget vender man sig imod de studerendes beskæftigelse i erhvervslivet, ser det i alt fald som idealet, at de helt kan ofre sig for studierne. Jeg forstår godt den tanke, men jeg tror ikke, at den kandidat, der i en del af sin studietid har måttet tjene til sine studier, er ringere stillet, når han kommer i embede, end den, der vandrer lige fra skolebænken ind i universitetets auditorium og videre lige op til embedseksamen, uden at han på noget tidspunkt kommer med ud i produktionslivet under en eller anden form; jeg tror ikke, at han, vi kalder arbejdsstudenten, er den ringest stillede af de to. Arbejdsstudenten har nemlig lært noget, man ikke kan lære af bøgerne; han har lært menneskekundskab. Man skal heller ikke helt tage glæden ved kampen for uddannelsen og fremtiden fra den unge og hans hjem. Denne kamp kalder efter min opfattelse på nogle af de værdifuldeste egenskaber hos et menneske. Denne kamp skal ikke gøres urimeligt hård eller håbløs; derfor skal hjælp ydes, men efter vor opfattelse en hjælp til selvhjælp, hvor

det er muligt. Hjælp til selvhjælp er også i denne forbindelse et godt princip at bygge på.

Den hjælp til ungdommen, som ifølge denne lovgivning til sin tid vil blive ydet, er efter vor opfattelse en investering; det er penge, der vil forrente sig i form af dygtighed og initiativ, til bedste for samfundet som helhed.

Jeg har her udtalt mig om lovforslaget i almindelighed, og jeg skal til slut gøre nogle bemærkninger til dets enkelte paragraffer.

Mit parti afviser af principielle grunde den i § 1 skitserede ordning, hvorefter udgifterne i forbindelse med denne lovgivning i alt væsentligt skal finansieres over en stærkt forhøjet arveafgift. Gennemførelsen af en lovgivning som den foreliggende skulle jo helst være en folkesag. Man kan da ikke lade ca. 1 000 mennesker betale udgiften ved ungdommens uddannelse. Et sådant forslag har — synes jeg — mindelser fra den gamle vulgære socialistiske agitation: lad de rige betale! Jeg troede ellers, vi havde arbejdet os ud af den.

Det var næsten rørende at høre det ærede medlem hr. Per Hækkerup takke finansministeren for hans, jeg tror, det var venlighed eller hjælpsomhed, derved at han stillede de penge til rådighed. Ja, det tør siges at være let, når det er andre folks penge, man stiller til rådighed, og jeg vil dog understrege overfor det ærede medlem, at det er folketingset, der afgør, om pengene skal stilles til rådighed eller ej. Der gør sig ofte en begrebsforvirring gældende, navnlig hos et parti som socialdemokratiet, der gennem mange år var et flertalsregeringsparti i denne sal, idet man mener, at når en minister har sagt noget, er den sag i orden. Nej, det er denne sal, det er dette ting, der afgør, hvorledes denne lovgivning skal finansieres, og vi forbeholder os i udvalget at tage spørgsmålet om udgiftens størrelsesorden og om dækningsproblemet op til særlig debat. Udgiften må efter vor opfattelse afholdes af de almindelige statsindtægter.

Vi vil i udvalget endvidere drøfte den skitserede administration og bestyrelsens sammensætning. Selve det foreliggende lovforslag er jo meget koncentreret — man får det meste at vide i bemærkningerne. Man kan næsten sige, at vi, hvis vi gennemfører

[Karl Olsen.]

lovforslaget i den form, hvori det foreligger, kommer til at lovgive på bemærkningerne. Vi vil som sagt meget gerne i udvalget diskutere administrationen og bestyrelsens sammensætning. Jeg er enig med venstres ærede ordfører i, at i den forelagte form kan vi i alt fald ikke tage det. Der er efter vor opfattelse lidt for rigeligt med bemyndigelser til undervisningsministeren.

Endelig må vi også have ganske nøje rede på retningslinierne for tildelingen af stipendierne, ikke mindst når det drejer sig om gymnasiaster. Nu må den helt urimelige sygekassegrænse forsvinde; den må ikke dukke op igen i forbindelse med denne lovgivning. Vi ved jo fra mange love, at det er så nemt at sætte dette skel, at sige: sygekassegrænsen! Vi må derfor også være betænkelige ved formuleringen i § 2, hvor der tales om „ubemidlede dygtige og evnerige unge“. Ubemidlede — det er et ord, vi ikke kan lade passere, uden at vi ganske klart får at vide, hvorledes administrationen vil blive. Vi kan altså ikke nøjes med bemærkningernes antydninger, ligesom vi heller ikke synes om de hyppige udtalelser om, at det og det må være overladt til undervisningsministeriets udformning, som lovforslaget iøvrigt opererer med. Vi må i udvalget have en virkelig grundig behandling af hele problemet, inden vi lader lovforslaget gå tilbage til den højtærede minister.

Lad mig slutte med at sige, at vi hilser lovforslagets fremsættelse med stor tilfredshed, at vi har både principielle indvendinger og mere formelle betænkeligheder, men at vi tilsiger vor medvirken til gennemførelse af hovedtanken i lovforslaget, og hovedtanken i lovforslaget er jo — jeg tillader mig igen at citere mit partis program — at enhver ung skal, uanset sine og sit hjem økonomiske kår, kunne få den undervisning og uddannelse, der svarer til hans evner.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Vi i det radikale venstre ser med stor glæde på det initiativ, undervisningsministeren har taget for at gøre adgangen til den højere undervisning lettere. Den mere ligelige adgang for ungdommen til den højere skole og den

højere uddannelse i det hele taget, som her tilstræbes, har mit partis fulde tilslutning.

Der blev for et par år siden af den tidligere undervisningsminister gjort et forsøg, en begyndelse, gennem forslag her i tinget om at forhøje det beløb, der er til rådighed for legater og studielån. Folketinget hjalp dengang den daværende undervisningsminister et stykke frem, og jeg tror gerne, at han ville være gået et stykke videre, men det var der på det tidspunkt stærkere kræfter der holdt igen overfor, og vi kom altså dengang ikke længere.

Nu har den nuværende højtærede undervisningsminister taget et nyt stort skridt for at hjælpe de unge, og det hilser vi fra det radikale venstres side med glæde. Det må i et demokratisk samfund være en naturlig ting, at landets borgere er stillet lige med hensyn til deres børns undervisning, og forældrenes økonomiske kår bør ikke være en hindring for, at børn, der har evner og anlæg for læsning, får adgang til den højere skole. Det må være børnenes evner og ikke forældrenes økonomiske kår, der må være bestemmende for, om et universitetsstudium skal kunne gennemføres. Det vil også være det sundeste for samfundets udvikling, at elever, der kommer til de højere læreanstalter, er et bredt udsnit af befolkningen. Vore højere læreanstalter er jo indgangsporten til de højeste stillinger i samfundet, og det vil være naturligt, at de forskellige befolkningsgrupper bliver mere lige repræsenteret dér, end tilfældet er nu. Når der blandt vore akademikere er et så forholdsvis lille tal fra husmands- og gårdmandshjem, fra arbejder- og håndværkerhjem, skyldes det ikke, at børnene fra disse hjem har ringere anlæg eller evner for læsning; det skyldes simpelthen dette, at et studium er så kostbart og besværligt, at det store flertal ingen mulighed har for at gennemføre det.

Forslag til lov om „Ungdommens uddannelsesfond“ indeholder ikke mange faste regler om pengenes fordeling til de forskellige grupper af unge, der kan komme i betragtning. Det er måske også vanskeligt at give meget faste regler. Den bestyrelse, som skal forvalte disse midler, vil få stort råderum, men også et stort ansvar for, at en ligelig og retsindig fordeling bliver gen-

[Jørgen Jørgensen (Løjre).]

nemført. Jeg vil navnlig pege på et bestemt forhold. Man må passe meget på, at fordelingen ikke får slagside, så universitetsuddannelsen får en altfor dominerende plads og den mere praktisk betonedede uddannelse bliver glemt. Jeg tror, det vil være nødvendigt at få dette synspunkt stærkere fastslået i lovforslaget, hvad der også fra anden side her er givet udtryk for.

Spørgsmålet om uddannelsesfondens bestyrelses sammensætning mener jeg også vi må drøfte i udvalget. Iøvrigt skal jeg ikke gå nærmere i enkeltheder. De ændringer, der i så henseende skal gennemføres, må være forbeholdt udvalgsbehandlingen. Men jeg kan sige til ministeren, at han kan påregne det radikale venstres gode medarbejderskab under sagens videre gang gennem tinget med det mål for øje at nå til et positivt resultat i dette folketingsår.

Udover hvad jeg her har sagt, vil jeg imidlertid gerne fremsætte nogle principielle betragtninger om ungdommens uddannelse. Når adgangen til de højere skoler nu lettes, så det bliver overkommeligt for langt flere hjem fra alle kredse af befolkningen og fra alle egne af landet at skaffe deres børn en gymnasieuddannelse, vil antallet af studenter sandsynligvis stige ganske væsentligt. Det vil bevirke, at presset for at komme ind på universitetet og de forskellige læreanstalter vil blive yderligere forstærket, og man vil da på et eller andet tidspunkt nå dertil, at der må foretages en meget skarp sortering af eleverne. Der er jo grænser for, hvor mange der er brug for i samfundet med embedseksamen fra universitetet og de forskellige faglige områder. Skønnet over elevernes egnethed for studiet vil derfor blive påvirket af pladsforholdene og af, hvor mange der melder sig til optagelse på de forskellige læreanstalter. Det vil sige, at man bliver nødt til at indføre skærpede regler for optagelse, hvilket dels vil medføre mange tilfældigheder og uretfærdigheder over for de unge, dels føre til, at man må lukke dørene i for mange unge, som har forberedt sig til og sat meget ind på at nå frem til en afsluttende eksamen fra universitetet. En studentereksamen, der ikke fører til en universitetsuddannelse, giver ikke de unge mange muligheder. Studenter, som ikke består optagelsesprøven ved lære-

anstalterne, eller som bliver sorteret fra efter nogen tids læsning under de frie studier ved universitetet, vil i mange tilfælde føle sig slået ud, og mange af disse unge vil få meget svært ved at finde sig tilrette indenfor andre områder af samfundslivet.

Uddannelsen i vore højere skoler fører desværre i altfor høj grad til, at de unge, der går dør, mister følingen med det praktiske liv. Den højere skole har en tilbøjelighed til at trække børnene bort fra det praktiske arbejde. Skolegangen og børnenes optagethed af skolearbejdet tager børnenes tid og interesser, så de ikke får mulighed for at være med i det praktisk nyttige arbejde, og det netop i de år, hvor håndlaget skulle opøves og der skulle kaldes på lyst og interesse for det praktiske arbejde.

Når dette forslag nu gennemføres og adgangen til den højere skole og universitetsuddannelsen gøres lettere, vil det derfor af mange grunde være nødvendigt, at der træffes tilsvarende foranstaltninger til støtte for den del af dansk ungdom, der uddanner sig til en gerning indenfor det praktiske erhvervslivs vidt forgrenede områder; hvis ikke vi foretager noget ekstra her, vil ungdommens uddannelse let få øget slagside, og det vil føre til, at det praktiske erhvervsliv unddrages sin naturlige tilgang af velregnede og evnerige unge, fordi gymnasieuddannelsen med de ansete høje stillinger, der vinker forude, trækker ungdommen til sig. Jeg mener derfor, at vi i den situation, hvor vi nu står, med de talrige årgange af unge, der er lige ved at strømme ud af børneskolen, meget nøje må overveje, hvad vi har at tilbyde de unge, der ikke går læsevejen på den højere skole, men går ud til en uddannelse i det praktiske erhvervsliv. Til en uddannelse i det praktiske erhvervsliv kræves der nemlig i vor tid på mange områder megen viden og stor teoretisk kunnen, og en egentlig skoleuddannelse er vanskelig at tilrettelægge, fordi den teoretiske undervisning helst skal kombineres med den praktiske uddannelse. Den højere skole løser ikke denne opgave og kan sikkert ikke gøre det.

Jeg henstiller imidlertid til overvejelse, om man ikke skal søge oprettet skoler med videregående undervisning for unge, der uddanner sig indenfor det praktiske erhvervsliv, og som har anlæg og evner for

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

en sådan undervisning. Handelsskoleuddannelsen er vel noget i den retning. En sådan uddannelse skal imidlertid ikke være et led i den højere skoleundervisning, således som mellemskolen og realskolen i nogen grad er det. Det skulle være en parallel til gymnasieskolen, men med et selvstændigt mål, der tager sigte på de områder i erhvervslivet, som de unges uddannelse samler sig om. Det skulle også være muligt at give sådanne skoler et vist alment tilsnit som tilfældet f. eks. er med vore landbrugsskoler, vore husmandsskoler og nogle håndværkerskoler og købmandsskoler. Så skulle vi naturligvis vedblivende bevare og videreudbygge de skoler, vi har, både faglige og almindelige, for ungdommen, der ikke går læsevejen, ved at gøre disse skoler mere rummelige og lægge undervisningen tilrette, så adgangen gøres let for elever fra alle befolkningsgrupper. Men hovedpunktet i det, jeg her har sagt, skulle være, at man skulle tilrettelægge en videregående undervisning, der ikke var et led i den højere skoles almindelige undervisning, men som havde selvstændigt sigte, og som kunne give muligheder for at holde noget igen overfor den, frygter jeg, meget stærke og voldsomme tilgang til gymnasieskolen, som ellers let kan blive resultatet. Almindelige spærringer bestående i at lade være at oprette nye gymnasieskoler i visse dele af landet og derved skaffe en vis begrænsning er et meget utiltalende princip at gå frem efter. Det er heller ikke særlig tiltalende med en negativ indstilling overfor ønsket om at få en videregående uddannelse. Det er bedre, forekommer det mig, hvis vi ønsker at lede uddannelsen over på andre områder, hvor der er brug for evnerige, dygtige unge, at vi så tilrettelægger en uddannelse, der på naturlig vis kan drage disse unge over til denne uddannelse i forbindelse med det praktiske arbejde, de skal udføre i samfundet.

Men når vi nu drøfter det økonomiske grundlag for ungdommens uddannelse og den praktiske tilrettelægning af undervisningen, således som vi gør her, kunne det i og for sig godt være betimeligt, om man samtidig overvejede undervisningens indhold. Det gælder både den praktiske skole, skolen, som jeg tænker mig, tagende sigte

på de unge, som uddanner sig til det praktiske liv, og også den højere skole i det hele taget.

Hvad er det, man vil med denne skole, hvilket mål stiller man imod? For ungdomsundervisningens vedkommende kan man vel stort set sige, at mottoet er: bliv dygtig, bliv navnlig fagligt dygtig, det er det, det gælder! Man siger, at kravene øges på alle områder. Mekanisering og teknik kræver specialisering og koncentration. Fagdyrkelsen bliver mere og mere udpræget indenfor al uddannelse, også den akademiske uddannelse. Jeg tror, det er nødvendigt, vi gør os klart, at en fortsat udvikling efter disse retningslinier kan blive farlig. Det isolerer menneskene, det fører let til, at enhver bliver sig selv nok. Det almene trænges i baggrunden, og fællesskabet i erhvervslivet, folkelivet og samfundslivet udvikles ikke i dette klima og under disse vilkår.

Det er forøvrigt også ejendommeligt at se, at på samme tid, hvor skolefolk fra andre lande kommer til Danmark for at lære at kende den danske folkehøjskole, denne udpræget almene ungdomsskole, er det, ligesom vi her i landet ikke kan få øje på de værdier, en sådan dansk skoleform indebærer. Men har vi råd til det? Jeg tror, at vi nu i disse år, hvor vi lægger de mange planer for de store årganges undervisning og uddannelse, alvorligt må tage op til overvejelse, om det undervisnings- og uddannelsesgrundlag, vi har at tilbyde, giver ungdommen det, den har brug for. For vel er det rigtigt, og vel er det nødvendigt, at de unge bliver dygtige og kan udnytte den højt udviklede teknik, der i vor tid er til rådighed, men det er jo ikke alene et spørgsmål om kundskaber og færdigheder, for at dette kan ske, det er også et spørgsmål om modenhed og personlig udvikling og i et demokrati også et spørgsmål om samarbejdsvilje og ansvarsfølelse, og alt dette kan let blive forsømt i en tid, hvor al interesse for uddannelse og undervisning samler sig om det faglige, således som det i stigende grad gør, også her i landet.

Jeg synes også, at vi i denne forbindelse har lov at henvise til, at det dog før i historien er set, at det var ikke i de tider, hvor al interesse samlede sig om det faglige og det

[Jørgen Jørgensen (Løjre).]

økonomiske, at fremskridtene blev skabt. Det var ofte i de tider i historien, hvor der var interesse og forståelse for kulturelle og åndelige værdier, at grundlaget for nye praktiske fremskridt blev lagt. Det er til syvende og sidst alligevel indefra, initiativet og ideerne skabes og fremtiden formes, også i det praktiske liv, men fagdyrkelsen i vor tid indebærer en betydelig fare for, at vi tager den livskraft bort, som til syvende og sidst skal bære disse faglige fremskridt frem.

Jeg henstiller til overvejelse disse få bemærkninger om indholdet af undervisningen og formålet med uddannelsen, som jeg her har fremsat. Jeg tror, det er et spørgsmål, vi ikke kan se bort fra, når vi nu skal tilrettelægge planer for at hjælpe de unge frem. Og så vil jeg iøvrigt kun sige, at ministeren kan regne med mit partis interesse for at få et lovforslag, der indeholder så gode principper som dette, gennemført hurtigst muligt.

Alfred Jensen: Da vort partis ordfører i ungdomssager, det ærede medlem hr. Ingmar Wagner, er fraværende, skal jeg tillade mig på den kommunistiske gruppes vegne at fremsætte nogle bemærkninger om det forslag, der her er til behandling, og nogle af de problemer, der står i forbindelse hermed.

Det vil vel være rigtigst at begynde med at fastslå, at også den kommunistiske gruppe og kommunisterne har haft opmærksomheden henvendt på ungdommens problemer igennem mange år, at vi ikke alene har deltaget i drøftelser og debatter om, hvad der kunne gøres, men at vi også her i rigsdagen, som det dengang hed, har stillet forslag, der ville medføre betydelig gunstigere forhold for ungdommen.

Jeg minder her om det forslag, jeg på den kommunistiske gruppes vegne stillede for to år siden angående forbedring af ungdommens forhold, og hvori vi foreslog indførelse af lærlingedagskole, længere ferie for lærlingene, ændringer af medhjælperloven, en ydelse på 20 mill. kr. til ungdommens uddannelse, gennemførelse af en lov om bosætningslån og endelig foreslog vi, at der skulle stilles flere midler til rådighed for ungdommens fritidsinteresser. Vi fremsatte

dette lovforslag, fordi vi vidste, hvor alvorlige ungdommens problemer var, og hvor nødvendigt det var at gennemføre ophjælpende foranstaltninger. Foran os lå ikke alene det, vi selv kunne se, men også udtalelser fra de studerendes fællesråd, fra seminarieelever om, hvorledes deres forhold blev forringet, fordi priserne steg, medens de stipendier og lånemuligheder, der var til rådighed for dem, ikke blev ajourført. Derfor blev de dårligere og dårligere stillet, og det er klart, at de vanskeligheder, som ungdommen havde for et par år siden, ikke er blevet mindre, men vel snarere må siges at være blevet større. Derfor stillede min gruppes ordfører i december måned den forespørgsel til undervisningsministeren, om han agtede at komme med forslag, der tog sigte på en forbedring af ungdommens forhold og bl. a. også på det, man kalder demokratisering af uddannelsen.

Det er givet, at ungdommens vanskeligheder vil blive større fremefter, og jeg er ganske enig med dem, der har fremhævet de mangeartede problemer, vi kommer til at stå overfor med det stærkt voksende antal unge. Det er problemer, som må og skal løses, hvis ikke ungdommen og dermed vor nation og vort folk skal tage skade, og det er problemer, der ganske givet ikke kan løses ensidigt med forslag af denne art og af denne begrænsning. Dette er fremhævet af andre ærede ordførere, så det er ikke nødvendigt for mig at komme ind på det; jeg vil dog alligevel understrege, at selvom man ved, der er sådanne problemer, har man hidtil lagt mere vægt på at lægge byrder og forpligtelser over på ungdommen end på at afhjælpe disse problemer. Det er dog ikke ukendt, at man i de senere år inddrager flere og flere under skattebetalningen, går længere og længere ned med påligning af skat, således at selv lærlinge må betale skat. Det betyder en belastning af de mange tusinde småkårs hjem her i landet, og det er også en kendsgerning, at den militære tjenestepligt er blevet udvidet til at omfatte flere, end den gjorde før i tiden. Der er over 40 000 unge inde ved de forskellige afdelinger af værnene, og dertil kommer, at tjenestetiden er ca. 3 gange så lang, som den var før den anden verdenskrig. Byrder og forpligtelser har man således

[Alfred Jensen.]

ikke holdt sig tilbage med at lægge på ungdommen, men rettigheder og forbedringer har det været småt med.

Nu foreligger der altså et forslag, der gennem studiefonden eller, som den fremtidig skal hedde, „Ungdommens uddannelsesfond“ stiller 10 mill. kr. til rådighed. Det synes måske at være et stort tal, når man tager i betragtning, hvad der hidtil har været ydet, men ser man på de andre poster på statsbudgettet, f. eks. på militærudgifterne, er det et yderst ringe beløb — det er så lille, at vi faktisk ikke kan være det bekendt. Hvad ofres der ikke på uddannelse af specialister indenfor militæret? Det er langt, langt større beløb, ca. 200 000—300 000 kr. for at uddanne en jettflyver; men når det drejer sig om dem, der skal beskæftige sig med fredeligere sysler, ofrer man ca. 2 000—3 000 kr. Jeg ved ikke, om de 20 mill. kr., som ungdomskommissionens forslag efter ajourføring nu byder på, er tilstrækkeligt til at sikre en demokratisering af uddannelsen. Jeg vil tro, at beløbet skal være betydeligt større, men her er ikke engang tale om det beløb, ungdomskommissionen havde stillet forslag om, man foreslår kun at stille 10 mill. kr. til rådighed. Jeg overser ikke, at forslaget er et skridt i den rigtige retning, og jeg skal heller ikke fortie, at det er betydeligt mere, end der ydes nu. Det er dog et spørgsmål, når der foreligger en sådan betænkning fra ungdomskommissionen, når faktisk alle parter har været enige om, at disse beløb skulle ydes, hvis der skal være forsvarlige uddannelsesforhold for ungdommen, om regeringen da ikke burde have mødt frem med forslag om 20 mill. kr. i stedet for 10 mill. kr. Nu er det naturligvis regeringens sag, den kan jo tage på ungdommens problemer, som det passer den, men det går da ikke an at komme og påstå, at hvis man gennemfører dette, har man demokratiseret uddannelsen ved de højere skoler og dermed åbnet mulighed for, at folk fra de jævne befolkningslag kan komme til at indtage de højeste stillinger i samfundet. Det har man jo ikke. Dette forslag giver nemlig ikke mulighed for, at enhver, der har evner og lyst, kan få den højeste uddannelse. Det er ikke tilfældet.

Jeg er enig med ministeren i, at hvis man

skal demokratisere uddannelsen, kan man ikke nøjes med at se på universitetets og andre læreanstalters forhold, så ma man begynde allerede i gymnasiet, og derfor er det naturligvis tilfredsstillende, at undervisningen ved de højere almen-skoler, som et andet forslag foreslår, skal være vederlagsfri. Det er naturligvis et fremskridt, men jeg mener ikke, at man dermed har sikret, at børn fra småkårs hjem, som har evner, kan komme i gymnasiet.

Det beløb — jeg forstår, at det, der findes i bemærkningerne antyder, hvorledes de 10 mill. kr. skal fordeles, og det er det, jeg går ud fra — det beløb, der her stilles til rådighed, rækker jo ikke; det gør det ikke muligt for enhver arbejdsmand, skrædder, skomager, håndværker, handlende — jeg tænker på dem med de små forretninger — der har en søn eller datter, som har lyst til at læse og egner sig til det, at sende ham eller hende på gymnasium. Beløbet er altfor ringe, og jeg ser ikke, at det bliver bedre, hvis det, som det ærede medlem hr. Karl Olsen har talt om, at sygekassegrænsen skal slettes, gennemføres. Det vil jo betyde, at en mand med en relativ god indtægt kan få af disse penge. Jeg har ikke noget imod, at man går den vej, men jeg kan da se, at mulighederne for, at manden, der ikke har så høj en indkomst, kan lade sin søn eller datter studere, bliver ringere, hvis man også yder penge til de andre. Derfor tror jeg, at man bliver nødt til at se på beløbet og finde udveje for et større beløb end her nævnt.

Jeg vil også gerne rejse et spørgsmål i denne forbindelse. Det er spørgsmålet om de unge mennesker, der ønsker at få studentereksamen, men som ikke kommer på gymnasium, altså dem, der går på studenterkursus. Kommer de ind under de ydelser, der her er tale om, eller er de udelukket? Er det sidste tilfældet, må jeg meget anbefale, at man i udvalget tager dette spørgsmål op til drøftelse og finder udvej til at hjælpe disse energiske unge mennesker, så de i hvert fald i den sidste periode før eksamen har mulighed for at opgive det daglige erhverv, så at de helt kan hellige sig undervisningen.

Når man så ser på beløbet, der i henhold til bemærkningerne stilles til rådighed for universiteterne, forekommer det også at

[Alfred Jensen.]

være aldeles utilstrækkeligt. Af de 12 000 studenter skal kun 4 000 kunne komme i betragtning, og man erkender selv, at beløbet bliver ikke mere end 1300—1400 kr. pr. student af dem, der kommer i betragtning. Det er klart, at det er et altfor ringe beløb, det giver ikke betryggende studieforhold. Jeg overser ikke, at der er nogle af studenterne, som har mulighed for at låne og hutle sig igennem på sædvanlig vis, men det har været nævnt, at man skulle aflaste dem, som var nødt til at have arbejde ved siden af studiet på universitetet, således at de ikke behøvede at tage arbejde. Det bliver der altså ikke tale om. Jeg bemærker også, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup talte om, at det bliver kun periferisk eller arbejde af mindre omfang; studenterne skulle have fremetter. Jeg kan ikke afgøre, hvor meget arbejde der bliver tale om, men jeg kan i hvert fald se, at arbejde bliver studenterne nødt til at tage, og at det, der her foreslås, ikke er tilstrækkeligt til løsning af de nuværende studenteres vanskeligheder, og hvordan går det så med dem, der fremtidig har lyst til at studere? Bliver tilstandene sådanne, at de føler sig i stand til med de økonomiske hjælpeforanstaltninger, der står til rådighed, at gennemføre et studium ved universitetet? Jeg tror, at man må erkende, at det ikke er tilfældet.

Iøvrigt vil jeg gerne her sige, at det forekommer mig at være urimeligt, at man skal have studielån. Jeg har tidligere talt for, at alt, hvad der blev ydet af den slags, blev ydet gennem legater, og at man undgik lån. Det er et ret uheldigt forhold. Man skal her gøre sig klart — jeg taler ikke alene om universitetsuddannelsen, men også om de andre former, der kommer ind under denne lov — at de, der skal have lån — og det drejer sig jo efter lovforslaget her særligt om elever i faglige skoler — kan komme i vanskeligheder med at skaffe sig beskæftigelse, når de er færdige med deres uddannelse. Selvom der har været relativt

gode forhold i en periode, kan ingen overse, at vanskelighederne kan melde sig fremefter. Derfor er jeg mest tilbøjelig til at mene, at man i § 2 skulle slette ordet „studielån“, således at man gik over til legater og tilskud.

Det forekommer mig også, at det, der ydes seminarieeleverne, er vel ringe. Det bliver kun 130 000 kr. årlig mere end det, der ydes i øjeblikket. Det er dog vist et for ringe beløb at yde her. Det, der påtænkes ydet til elever ved faglige skoler, er ej heller tilstrækkeligt. Jeg vil bede om, at man ser lidt mere velvilligt på denne kategori.

Dernæst vil jeg rejse et spørgsmål, som vel nok må løses uden om denne lov, men som alligevel har en vis relation til de faglige skoler. Det er spørgsmålet om de unge menneskers adgang til at få en læreplads. Desværre er det jo blevet sådan, at det er vanskeligt at komme i håndværkerlære, hvis vedkommende unge mand ikke har en mellemskole- eller en realeksamen. Mange, der har evne til at tage en sådan eksamen, får den ikke, fordi forældrenes økonomiske evne til at lade dem gå i skole et eller to år længere ikke er tilstede. Jeg synes, at når man stiller så store krav angående en almindelig håndværkeruddannelse, må man også være opmærksom på dette i denne forbindelse, for ellers bliver det endnu vanskeligere for dem, der gerne vil have uddannelse, at komme på de faglige skoler, der her er tale om.

Ja, jeg vil altså sige, at de midler, der her foreslås, er utilstrækkelige. Efter vor opfattelse er det mindste beløb, der kan foreslås, 20 mill. kr. årlig, men hvis man endelig vil indskrænke sig til at øse af de kilder, der her er tale om, forstår jeg ikke, at man skal nøjes med at tage 9,5 mill. kr. gennem arveafgiften. Hvorfor tager man ikke hele den merindtægt, man regner med at ændringen i arveafgiftsloven giver? Hvorfor skal det være 20 pct.? Man kan lige så godt sige 25 pct.; så blev der af de 48 mill. kr. 12 millioner, og det er penge, der er hårdt tiltrængt. Jeg forstår ikke, hvorfor

[Alfred Jensen.]

man standser her. Er det meningen, at finansministeren skal tjene lidt på denne transaktion, på samme måde som han i sin tid tjente stort på tipstjenesten?

Jeg skal til slut sige, at vi naturligvis er meget velvilligt indstillede overfor dette forslag, men vi håber, at man i udvalget finder udvej for at stille flere midler til rådighed for ungdommens uddannelse. Ellers bliver det ikke det, ungdommen venter, og som vi skylder ungdommen, nemlig en demokratisering af uddannelsen.

Søren Olesen: Den højtærede undervisningsminister indledte sin fremsættelsestale med nogle almindelige betragtninger over ungdommens forskellige forhold med hensyn til uddannelse, og dette er blevet fulgt op af de tidligere ordførere. Jeg skal da også tillade mig at komme med nogle almindelige bemærkninger til at begynde med.

Ministeren omtalte, at mange unges evner blev forkrøblet, fordi de ikke fik den tilstrækkelige uddannelse. Dette synes jeg er at lægge lidt for stor vægt på den boglige uddannelse, på studier. Naturligvis er det ministerens specielle felt, og derfor er der vel ikke noget at sige til, at ministeren fremdrager det; men det er ikke alene gennem studier og boglig syssel, at et menneske udvikles. Det sker også på andre områder, og jeg kender masser af mennesker, som i sin tid blev forhindret i at gå den vej, som de havde lyst til, men som i andre stillinger og erhverv udviklede sig rigt og stærkt, så at man absolut ikke kan sige, at deres evner i nogen henseende blev forkrøblet og deres udvikling standset, fordi de ikke kom til at studere eller fik en boglig uddannelse, som de måske havde lyst til. Det praktiske arbejde har sin overordentlig store værdi og skaber lige så dygtige og veludviklede mennesker — også i åndelig henseende — som studievejen gør.

Det næste spørgsmål, jeg gerne vil standse ved, er, om den studerende ungdom er vanskeligere stillet end den ungdom, der går ind i andre erhverv. Der synes jeg at forslaget har nogen slagside, også i sine motiveringer. Jeg mener nemlig ikke, at der er større vanskeligheder for den studerende ungdom, end der er for den øvrige ungdom indenfor alle andre grupper. Dette

at uddanne sig igennem en eksamen, igennem et studium, er jo en slags investering, som man regner med giver vedkommende adgang til livsstilling og erhverv senerehen, på samme måde som de, der vil skaffe sig en stilling i det frie erhverv, må præstere en investering til at begynde med; de må som regel stifte gæld for at skaffe sig et erhverv, en stilling, et arbejde. Derfor mener jeg, at det, der er vigtigst i et samfund, er at skaffe de unge friest mulig adgang til erhvervslivet på alle områder. Så må de unge selv vælge frit, hvor de har lyst til at gøre deres indsats, og så må de selv tage ansvaret, også det økonomiske. Jeg mener ikke, at det er berettiget, at man overfor en vis del af ungdommen yder betydelig støtte til at skaffe sig uddannelse og erhverv, medens man ikke kan yde den samme støtte til andre grupper af ungdommen. Man kunne sige, at hvis der i et samfund er et stort behov for en eller anden bestemt slags mennesker, så måtte man søge at gøre vejen let for disse mennesker. Det er det, man har gjort for øjeblikket med den militære uddannelse, hvor man har sagt: vi har brug for så og så mange befalingsmænd og officerer; derfor får de også løn i uddannelsestiden, hvad man slet ikke på tilsvarende måde kan byde andre. I øjeblikket trænger vi vist nærest til flere murerlærlinge og andre håndværkerlærlinge fremfor flere studerende, og hvis der fra samfundets side skulle lægges vægt på at fremme tilgangen til de erhverv, hvor der er mangel på tilgang, burde man opmuntre håndværkerlærlinge, og man burde opmuntre unge mennesker, ikke mindst unge kvinder, til at blive ved landbruget, hvis man endda så galt er ved at være bange for, at de unge landmænd ikke kan blive gift og få en kone til at hjælpe sig.

Hvordan vil man endvidere administrere denne ordning? Man kan forudse, at det vil blive meget vanskeligt for den bestyrelse, der skal bestyre fonden til de unges uddannelse, at udvælge dem, hvem støtten kan tilkomme. Jeg ser, at ungdomskommissionen såvel som den højtærede minister har haft forskellige overvejelser og også en del hovedbrud med at finde ud af, hvordan det skal foregå, og man er nærmest standset ved, at det med hensyn til universitetsuddannelsen skulle være stu-

[Søren Olesen.]

dentereksamen, der dannede grundlaget, og at endvidere første karakter skulle være betingelsen. Selvfølgelig er begavelse og intelligens meget vigtige egenskaber, når man skal studere, men det er dog ikke det eneste, som er nødvendigt. Vi har både indenfor videnskaben og embedsstanden mange eksempler på, at folk med en forholdsvis mindre embedseksamen er blevet nogle af de dygtigste, fordi der var andre evner, som var nødvendige, og det er netop disse evner, der er så vanskelige at bedømme, når man står overfor at skulle udvælge, hvem der skal have støtte; her har man næsten kun dygtighed og eksamen at holde sig til. Hvis man skal have nogen garanti for, at man får de absolut mest velegnede, tror jeg, det bliver meget vanskeligt for denne bestyrelse at træffe det rette valg, for man kan ikke bygge på eksamen alene. Jeg ved, at den højtærede undervisningsminister heller ikke er nogen absolut beundrer af eksamensvæsenet, og jeg tror derfor, ministeren vil indrømme, at der vil blive store vanskeligheder med hensyn til at skabe en retfærdig ordning af dette spørgsmål.

Jeg tror, at ungdommen, især den akademiske ungdom, vil hilse dette lovforslag med glæde; men der er en ting, man må tage i betragtning, og det er, at der skabes jo ikke flere stillinger eller erhvervsmuligheder derigennem, og derfor kan der godt komme en dag, da også den akademiske ungdom kan få øje på nogle svagheder ved ordningen. Vi skulle dog ikke gerne skabe, skal vi sige, et akademisk proletariat, som ikke kunne finde beskæftigelse, når de unge havde fået den dyre uddannelse. Også dette spørgsmål har ungdomskommissionen beskæftiget sig med, og den ender med at sige, at man håber ikke, ordningen vil skabe for stærk en tilgang til det akademiske studium, men at man ikke kan se bort fra, at det vil ske, særlig i begyndelsen; ja, man går endda så vidt, at man siger, at hvis der skulle ske en sådan overfyldning, vil det bremses, når de unge opdager, at de ikke kan få stillinger bagefter. Det er jo i virkeligheden en indrømmelse af, at der her er et meget vanskeligt punkt, som man også må tage i betragtning, og derfor må man ikke animere til større tilgang til studierne, end at man kan have nogen udsigt

til, at der også er brug for de unge, når de er færdige med deres studier.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt man skal yde støtten til ungdommen i form af legater, altså direkte tilskud, eller som lån, synes jeg, det er værd at overveje, om ikke låneformen i længden vil blive den bedste; også under hensyn til det, jeg sagde før, at der er andre grupper af unge, som må stifte lån for at skabe sig et erhverv, mener jeg, der må være grund til at gå denne vej. Man opnår herved, at de unge selv kommer til at bære ansvaret, og man opnår, at den store part af midlerne vender tilbage og kan bruges påny; ved en ren tilskudsordning derimod bruges pengene, og der skal hvert år skaffes nye beløb.

Jeg ser, at man i denne forbindelse har overvejet, at de unge, som ikke havde taget første del af en embedseksamen ved universitetet, kun skulle kunne modtage hjælpen som lån, og hvis de bestod første del af embedseksamen, kunne de få lånet eftergivet, medens de, der ikke bestod, skulle betale lånet tilbage. Jeg synes, man her næsten kunne sige, at det burde være omvendt, for den stakkel, som ikke består, får jo meget vanskeligt ved at betale sit lån tilbage, han skal til at begynde på noget nyt, medens den, som består sin embedseksamen og til sin tid bliver færdig, dog har lidt større muligheder for at betale tilbage.

Hvad fordelingen angår, har man foreløbig tænkt sig 2½ mill. kr. afsat til gymnasieuddannelsen, 4½ mill. kr. til uddannelsen ved universitetet og ½ mill. kr. til uddannelse ved seminarier m. v. Nu er der jo for tiden læremangel, og jeg kunne tænke mig, at det måske var betimeligt at forhøje dette sidste beløb noget, da der ikke er samme mangel indenfor de universitetsuddannedes kreds.

Der er dernæst afsat 2½ mill. kr. til faglig uddannelse. Jeg mener også, dette beløb er for ringe i forhold til det, der er afsat til universitetsuddannelsen. Vi må nemlig tage i betragtning, at den faglige uddannelse skal søges af mange, mange flere end universitetsuddannelsen. Udover hele landet skal de unge uddannes i håndværk, industri og handel, og derfor mener jeg, at netop de tekniske skoler, handelskolerne, landbrugsfaglige skoler og skoler,

[Søren Olesen.]

som uddanner unge til de frie erhverv, må der tages særligt hensyn til, fordi det er dér, de muligheder skabes, som skal bære hele vort samfund oppe.

Jeg mener, dette forslag har en slagside, at det favoriserer den akademiske ungdom på den øvrige ungdoms bekostning. Efter min mening kommer de frie erhverv og den ungdom, som søger ind i dem, til at betale den støtte, som den akademiske ungdom får, og min tankegang er denne, at hvis man skal byde ungdommen de bedst mulige forhold med hensyn til dens uddannelse, må der også være lighed mellem de forskellige grupper af ungdommen, så at de frit kan vælge; den støtte, der eventuelt skal ydes, må ydes som lån, så at de unge selv må tage ansvaret for det valg, de træffer. Derved stiller man efter min opfattelse de forskellige grupper af unge lige i starten og vil i højere grad nå frem til den demokrativering af ungdommens uddannelse, som dette forslag tilsigter.

Jeg kan derfor ikke tilsige min og mit partis støtte til forslaget i den form, hvori det foreligger, men venter og håber, at det under udvalgsbehandlingen vil undergå visse ændringer.

Undervisningsministeren (Bomholt): Jeg takker de ærede ordførere for den saglige forhandling.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerups redegørelse for principperne i forslaget kan jeg heltud tiltræde, ligesom jeg er på linie med det ærede medlem i redegørelsen for den successive gennemførelse af forslaget. Jeg kan måske tilføje, at selve betegnelsen „Ungdommens uddannelsesfond“ skyldes et lykkeligt påhit af folketingssekretæren.

Det ærede medlem hr. Henry Christensen begyndte med en velvillig kritik, der gradvis forskød sig over imod kritisk uvilje. Det ærede medlem er jo iøvrigt fortrolig med tankegangen i dette forslag, idet det ærede medlem var tilkaldt som sagkyndig til ungdomskommissionen, da dette område var til behandling, og kunne derfor med sagkundskab tale om „en værdifuld kulegravning“, som havde fundet sted i kommissionen. Men det forekommer

mig, at det ærede medlem havde fået hvisket besked i øret af partiets ældste — det ærede medlem var på forhånd forsynet med store betæneligheder. Det ærede medlem kunne ikke tiltræde retssynspunktet; kun de allerdårligst stillede, børn af enker o. s. v., burde have hjælp. Selve retsprincippet blev gennemhullet. Det ærede medlem var også noget reserveret overfor lovforslagets bemyndigelse til ministeren. Det er jo nu i lige så høj grad en bemyndigelse til de mennesker, der skal arbejde med loven. Det ærede medlem ville på den ene side have, at folketinget skulle fastsætte skalaen, men udtalte på den anden side, at der burde skabes tilstrækkelig smidige regler, regler, der tager individuelle hensyn. Det sidste er vel det rigtige; der må vel også her være mulighed for at skabe de rette løsninger på de vanskeligheder, der kan opstå.

Det ærede medlem spurgte mig, om ikke den støtte, seminarierne får, er for ringe, og det er nok muligt, at der kan ydes seminarieleverne noget større beløb.

Det ærede medlem hr. Karl Olsen sagde — overordentlig rigtigt — at det her drejede sig om en investering i dygtighed, der med tiden kunne komme til at give samfundet gode renter, men det ærede medlem ønskede iøvrigt både principper og detaljer ændret, og det var jo ikke så helt let. Det ærede medlem havde forskellige gode citater fra partivedtagelser: „Der skal være den bredest mulige adgang for de unge. . . Evnerne alene skal være det afgørende“. Ja, det er jo et helt rigtigt princip, der er da sket noget med konservatismen siden Estrups dage, og det skal ikke beklages, navnlig ikke hvis ord og virkelighed dækker hinanden. Dog var det, som om det ærede medlem stadig kredsede omkring dette spørgsmål: Hvorfor har de konservative ikke stillet forslag? Det ærede medlem følte, at der her var et problem, og kredsede om det. Vi andre har vist ikke fundet det så særlig unaturligt, at de konservative ikke stillede forslag.

Det ærede medlem afviste arveafgiftsforhøjelsen; på denne måde kunne midlerne under ingen omstændigheder fremskaffes. Det forekommer mig dog at være en ganske

[Undervisningsministeren.]

smuk tanke, at de formuer, der efterlades ved død, i nogen grad kommer ungdommen til gode.

Det ærede medlem ønskede en anden sammensætning af bestyrelsen, og det kan vi naturligvis tale om. Det er klart, at vi også kan tale om retningslinierne, drøfte dem igennem og konkretisere dem noget nærmere.

Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) betonedede meget stærkt, at fordelingen ikke måtte få slagside. Den praktiske side af undervisningen måtte ikke blive glemt, vi måtte ikke glemme den undervisning, der førte frem gennem de praktiske skoler til manuelle eller mere praktisk betonedede hverv. Det er naturligvis fuldstændig rigtigt. Det ærede medlem var også inde på, at presset på universiteterne og andre højere læreanstalter kan blive for stort, så at det kan medføre skærpede regler. For at undgå dette pres må der sættes ind for at styrke den praktiske uddannelse, og vi må overveje de tilbud, der kan gives dansk ungdom. Vi må eventuelt skabe særlige erhvervsskoler og i det hele taget overveje, hvilket indhold vi skal give vore ungdomsskoler. Der var her, synes jeg, en interessant tankegang, som måske nok kan præciseres i det udvalg, der formentlig nedsættes. Jeg takker det ærede medlem for udtalelsen om, at et positivt resultat skulle nås i dette folketingsår.

Det ærede medlem hr. Alfred Jensen ville have et større beløb afsat, og det er vel helt i overensstemmelse med det ærede medlems normale politik: der skal lægges til, det er een til-politikken. Det ærede medlem plejer nu at lægge ettallet til det bageste tal, så at når der foreslås 10 mill. kr., bliver det til 11 mill. kr. Her forandrede det ærede medlem det første tal, så det blev til 20 mill. kr., men det er vel nærmest en tilfældighed, når der her er byttet lidt om på den talmæssige fremgangsmåde. Det ærede medlem ønskede naturligvis heller ikke lån, men legater, og foreslog, at de 20 pct. af arveafgiften skulle forhøjes til 25 pct. Der var i det hele taget ikke nogen overraskelser i de forslag, det ærede medlem stillede.

Med hensyn til spørgsmålet om studenterkursus vil jeg mene, at de også falder ind

under loven, såfremt der er tale om dagstudium.

Det ærede medlem hr. Søren Olesens standpunkt blev jeg ikke helt klar over. Det ærede medlem var betænkelig ved at støtte forslaget for ikke at skabe et akademisk proletariat. Det mest mærkelige ved dette mærkelige standpunkt er, at det udgiver sig for et retsstandpunkt.

Iøvrigt takker jeg for den velvillige behandling og håber, at vi kan nå til et snarligt resultat.

Per Hækkerup: Til de bemærkninger, det ærede medlem hr. Henry Christensen gjorde, vil jeg gerne sige, at det forekom mig noget ejendommeligt, at han på sit partis vegne særlig ville tage forbehold overfor den del af forslaget, der handlede om støtte til gymnasierne, på den måde, at han ønskede dette område mere indsnævret, end det er ifølge lovforslaget, således nemlig, at det først og fremmest skulle sigte til at overvinde de geografiske hindringer og kun yde en egentlig økonomisk hjælp til de allerdårligst stillede. Det forekommer mig, at hvis man på den måde straks fra starten begrænser forslagets omfang, så betyder det, at man grundlæggende forhindrer, at det, der er forslagets hovedformål, og som jeg forstod det ærede medlem principielt bekendte sig til, bliver virkelig gjort.

Jeg vil også gerne have lov til at gøre en bemærkning om spørgsmålet låneformen, som både det ærede medlem hr. Henry Christensen og det ærede medlem hr. Søren Olesen i høj grad, såvidt jeg forstod den sidste ærede ordfører, gjorde sig til talsmænd for. I de drøftelser, der har været i ungdomskommissionen, og på grundlag af de erfaringer, man har gjort både her og i andre lande, nåede kommissionen frem til det synspunkt, at bygger man på låneformen, gør man ikke den foreslåede ordning effektiv, selvom man gør beløbene store, idet frygten for fremover at skulle bære den store afbetalings- og eventuelle forrentningsbyrde gør, at den unge fra de ubemidlede hjem viger tilbage fra at pådrage sig så stor en gæld. Jeg tror derfor, man skal være klar over, at anvendelsen af låneformen kun må være en undtagelse fra reglen, og at låneformen som mere nor-

[Per Hækkerup.]

mal regel i hvert fald kun må finde anvendelse, hvor det drejer sig om mere kortvarige uddannelser, hvor den ikke har denne afskrækkende virkning og derfor ikke forhindrer opfyldelsen af lovforslagets hovedformål.

Må jeg til de ærede medlemmer hr. Henry Christensens og hr. Karl Olsens bemærkninger om problemet arbejde ved siden af studiet sige, at i den betænkning, ungdomskommissionen udarbejdede, har man erkendt, at en vis portion arbejde fra studentens side i visse tilfælde ikke ville være til skade for gennemførelsen af studiet; men man må jo også erkende, at størstedelen af det arbejde, der i øjeblikket udføres af studenter, ikke er studiefremmende og i virkeligheden blot betyder, at den pågældende unge, der hovedsagelig må ernære sig ved erhvervsarbejde, forhindres i at gennemføre studiet på normal tid. Det resulterer ikke nødvendigvis i, at den pågældende i høj grad forsømmer selve studiet, men det betyder, at den pågældende kommer til at foretage sit studium under et voldsomt pres, som gør, at han eller hun kun dyrker sit fag med meget snævert sigte henimod eksamen, og det betyder ikke mindst, at de pågældende unge gennem deres arbejde — d. v. s. ved at sidde sammen med andre studenter fortrinsvis rundt omkring på offentlige kontorer — ikke opnår kontakt med det folkelige liv i almindelighed, idet de ikke får tid til at deltage i det egentlige fritidsliv, men må bruge deres fritid til at studere. De bliver altfor fagindsnævrede i deres studium. Der går noget menneskeligt overordentlig værdifuldt tabt for dem i deres ungdomstid, hvis de tvinges både til et ikke-studiefremmende arbejde og til at bruge deres fritid til at gennemføre deres studium. Derfor må hjælpen efter min opfattelse have et sådant omfang, at det ikke bliver nødvendigt for de pågældende at have erhvervsarbejde i større udstrækning. Der er ifølge ungdomskommissionens betænkning ikke noget i vejen for, at man kan have et arbejde 1—2 timer om dagen ved siden af studiet, og at man kan udnytte sine ferieperioder til en vis arbejdsindsats.

Det ærede medlem hr. Karl Olsen gjorde

mig opmærksom på, at det ikke var finansministeren, der vedtog lovene. Det er jeg naturligvis klar over, og derfor sluttede jeg også mine bemærkninger med en appel til det ærede medlem hr. Karl Olsen og til repræsentanter for andre partier om, at man her stillede sig lige så velvilligt, som finansministeren har gjort ved at fremsætte det pågældende forslag.

Endelig skal jeg sige til det ærede medlem hr. Alfred Jensen, at det allerede fremgår af bemærkningerne, at spørgsmålet om, hvor meget gennemførelse af forslaget vil koste, er overordentlig vanskeligt, fordi det her drejer sig om skønmæssige opgørelser. Det afgørende i denne forbindelse må naturligvis være de principper, som forslaget tilsigter at virkeliggøre, og hvad principperne angår, forekommer det mig, at både forslaget og den højtærede ministers redegørelse er tilstrækkelig klare og tydelige.

Henry Christensen: Den højtærede undervisningsministers svar på mine bemærkninger giver mig ikke anledning til at sige meget, idet ministeren ikke gik ind på nogen egentlig diskussion om de principper, der kan lægges til grund ved løsningen af de problemer, der foreligger.

Den højtærede minister var betænkelig ved, om retssynspunktet blev gennemhullet, som han kaldte det. Spørgsmålet er, hvor meget der kommer til at ligge i det rent praktisk. Den højtærede minister må erkende, at som forslaget er formuleret, er der i den sidste ende tale om en i allerhøjeste grad skønmæssig vurdering. Det, jeg bl. a. har stillet krav om, er, at vi får lovforslaget udformet betydelig mere detaljeret, så at de bestemmelser, der ifølge § 5 skal gives af den højtærede undervisningsminister, i højere grad nedfældes i lovforslaget, så både folketinget og den ungdom, lovforslaget angår, ved noget mere om, på hvilket grundlag disse spørgsmål skal løses.

Den højtærede minister mente, at jeg havde fået hvisket betæneligheder i ørerne. Nej, jeg kan helt og fuldt stå inde for de synspunkter, jeg her har fremsat, og jeg mener, at disse synspunkter giver udtryk for vilje til at være med til at løse problemerne på en efter vor opfattelse rimelig basis. Det lyder smukt, at man skal skabe

[Henry Christensen.]

lige adgang, men det er kun tomme ord, for ingen af os kan skabe lige adgang. Mange forskellige faktorer kommer til at virke ind, og vi vil ikke være i stand til at skabe sikkerhed for, at det økonomiske ikke vil komme til at spille nogen rolle. Det vil være at bilde os noget ind, hvis vi tror, at dette mål kan nås, men vi kan skabe mulighed for, at enhver ung, der har de fornødne evner og den fornødne vilje, vil kunne gennemføre et studium på en forsvarelig basis. Det er den egentlige målsætning, og det er det, der var udgangspunktet for mine betragtninger.

Til det ærede medlem hr. Per Hækkerup vil jeg gerne sige, at det er rigtigt, og det var jeg også inde på før, at den højere uddannelse begynder med gymnasieuddannelsen, men allerede den omstændighed, at man giver væsentligt bedre vilkår for den senere, videregående uddannelse, betyder jo, at det bliver langt lettere at overvinde de økonomiske vanskeligheder, der måtte være for at søge gymnasiet. Jeg pegede på nogle momenter — jeg skal ikke gentage dem — som efter min mening ville betyde en meget stærk forøget tilgang til gymnasiet, en så stærk tilgang, at vi hverken har gymnasier eller lærere til at klare den.

Hvad angår det principielle spørgsmål om låneformen, skal jeg henvise til de bemærkninger, jeg gjorde i mit første indlæg. Det, der her må ses på, er jo ikke alene, hvad den enkelte vil mene, om han frygter, at det kan blive besværligt til sin tid at få afviklet byrden. Man må også se på, om det udfra en afvejelse af forholdene kan siges, at det i betragtning af de muligheder, vedkommende får, er en rimelig belastning. Vi må huske, at den ungdom, der skal i gang på en række andre områder, det være sig på landet eller i byerne, også må trækkes med lånebyrder i lang tid, og derfor kan vi ikke løse disse problemer uden også at se på vilkårene for de unge fra andre grupper. Derfor må vi afveje, hvad der vil være rimeligt her. Om den pågældende så vil vælge studiet eller ej, bliver hans sag. Hvis vi sikrer ham mulighed for på rimelige vilkår at gennemføre et studium og også mulighed for at klare forpligtelserne, har vi løst vor opgave, og det er det, der efter min mening må være målet.

Karl Olsen: Den højtærede ministers svar giver mig ikke anledning til mange bemærkninger. Jeg synes også, at vi skal se at blive færdige og komme i gang med arbejdet i udvalget. Jeg vil blot gøre et par enkelte bemærkninger.

Jeg mener ikke, at jeg med det, jeg har sagt, har givet udtryk for, at jeg overhovedet ikke kunne acceptere noget af principperne i lovforslaget. Jeg sagde blot, at der var visse principielle synspunkter, visse ting, vi ikke kunne være med til, men hovedtanken i lovforslaget går vi ind for.

Et af de principper, vi ikke kan acceptere, er det, vi kommer til at drøfte senere i dag, når arveafgiftsforslaget, som jo er nævnt i det foreliggende lovforslags § 1, kommer til behandling. Den højtærede minister finder, at det er udtryk for en smuk tanke, og det lyder jo godt nok, når det er den højtærede minister, der siger det på sin klangfulde måde. Jeg er nu ikke helt sikker på, at han kan overbevise de mennesker, det går ud over, om, at det er en smuk tanke. Derfor vil jeg sige, at det kan ikke være rigtigt, at, som jeg sagde i mit første indlæg, ca. 1 000 mennesker skal betale hele ungdomsuddannelsen her i landet. Det kan ikke være rigtigt, at kun 1 000 mennesker skal betale hertil. Nej, det smager for meget af den gamle socialdemokratiske agitation, og det er et af de principper i forslaget, jeg vender mig imod. Men som sagt, gennemførelsen af hovedtanken med forslaget vil mit parti medvirke til, og jeg håber, at der kan komme en virkelig saglig forhandling om forslaget i udvalget.

Alfred Jensen: Jeg giver ministeren ret i, at der ikke var noget overraskende i de synspunkter, jeg gjorde gældende, men det skyldtes ikke, som ministeren mente, at jeg var tilbøjelig til at lægge een til, når der var foreslået ti. Nej, når der ikke var noget overraskende i dem, var det dels, fordi jeg har foreslået et beløb på 20 mill. kr. før, dels fordi de tanker, jeg har givet udtryk for, er på linie med det, der står i ungdomskommissionens betænkning, og på linie med de beløb, der foreslås der. Hvis man endelig skulle tale om bud, overbud eller underbud, her, er det rigtignok mig, der har udspillet og må sige, at ministeren kommer med underbud overfor ungdomskommissionen,

[Alfred Jensen.]

idet han selv erkender, at der skulle bruges 20 mill. kr., hvis man fulgte de retningslinier, der er nedlagt i ungdomskommissionens betænkning, og her mener altså ministeren at 10 mill. kr. er det, der kan afses.

Jeg kunne have ønsket, at ministeren også havde berørt det forhold med mellem- og realskolen, som jeg drog frem, fordi det jo dog er af betydning for dem, der skal videre, at de også har mulighed for at komme ind i en realskole, ellers ser jeg ikke de har nogen mulighed for at komme på gymnasium. Der er et problem her, man ikke uden videre kan afvise, et spørgsmål, som også må og skal løses, hvis arbejdernes og håndværkernes børn og børn af familier, der er ligestillet med dem, skal have mulighed for at nå frem til den højeste uddannelse. Derfor er udtalelser om dette punkt også ønskelige.

Til det ærede medlem hr. Per Hækkerup vil jeg gerne sige, at selvom jeg er enig i, at der skal ydes noget mere, synes jeg ikke, at princippet for fremskaffelsen af midlerne er rigtigt. Såvidt jeg forstod det ærede medlem, mente han, at oplægget er rigtigt: det beløb, der er til rådighed, er skønsmæssigt anslået, det kan måske give noget mere — sådan forstod jeg det ærede medlem — men jeg er ikke enig i, at det, der skal være bestemmende for, hvor meget der skal gives til den studerende ungdom og ungdomsuddannelsen i det hele taget, skal være, hvor meget der kommer ind igennem tipstjenesten, og hvor mange velhavere der behager at dø. Sådan er det jo efter forslaget, og derfor har jeg talt for, at man skal stille større beløb til rådighed, og det kan kun ske ved, at man yder tilskuddene direkte af statskassen og ikke går en sådan omvej som her foreslået.

Søren Olesen: Det ærede medlem hr. Per Hækkerup mente, at frygten for tilbagebetalingen af lån ville afholde en del unge fra at studere; jeg mener netop, at denne frygt skal være tilstede, for at de unge dog skal føle et vist ansvar. Den samme frygt må andre unge, der må låne for at komme i gang, jo nære. Jeg synes, det ville være naturligt, at man gik lånevejen, så stillede man dem alle ens, og så kunne man tage hensyn til vedkommendes kår senerehen og kunne give lempelser med afdragene på

lånene og eventuelt eftergive dem, hvis vedkommendes kår var dårlige.

Et andet forhold, som gør sig gældende her, er dette, at i lønskalaerne, i lønplaceringen, er der taget hensyn til den lange uddannelse, som nogle har, og derigennem får de en meget højere placering end andre, og deraf må der også følge en vis forpligtelse med hensyn til bagefter at tilbagebetale de lån, de eventuelt har fået. Ellers bliver det sådan, at de, der får de højeste stillinger, i alle forhold har de største fordele.

Undervisningsministeren (Bomholt): Til det ærede medlem hr. Alfred Jensen vil jeg sige, at mellemskolen er et organisk led af den danske folkeskole, et organisk led af vor børneskole, og derfor hører området principielt hjemme et andet sted end her, hvor vi taler om ungdommens uddannelse. Når det drejer sig om børneskolen, er det vel hjemmenes økonomi i al almindelighed, der må sigtes imod, og her går der, som det er det ærede medlem bekendt, mange veje frem.

Det ærede medlem hr. Henry Christensen ønskede, da han skulle konkretisere sine udtalelser, mere detaljerede regler i § 5. Ja, det er nok muligt, at man i udvalget skal beskæftige sig med skalaens placering indenfor et minimums- og et maksimumsbeløb, men jeg tror dog, man her må tage visse hensyn til fremtiden, så at man ikke i selve loven fastlægger beløbene.

Med hensyn til den egentlige målsætning brugte det ærede medlem udtrykket „rimelig chance“. Jeg vil hellere anvende udtrykket „retfærdig ordning“.

Det ærede medlem hr. Karl Olsen sagde nu, at han helt og fuldt kunne gå ind for hovedtanken i lovforslaget, men visse principper kunne han ikke tiltræde. Da jeg lyttede til denne sætning, havde jeg en fornemmelse af, at vi her var ude på sprogets noget gyngende grund, men udvalgsarbejdet vil sikkert klare, hvad det ærede medlem kan tiltræde og ikke tiltræde. I hvert fald bør det ærede medlem notere sig, at der gennem lovforslaget om ændringer i arveafgiftsloven er anvist dækning for de udgifter, gennemførelsen af det foreliggende lovforslag vil medføre.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Per Hækkerup: Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almenskoler.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2301; fremsættelsen findes i tidenden sp. 3922).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Horn: Vi kan anbefale dette lovforslag, hvis fremsættelse er delvis bestemt af den nye grundlov. Det danner et udmærket supplement til det lovforslag, vi lige har behandlet, om „Ungdommens uddannelsesfond“.

For de hjem, der hidtil har måttet betale skoleafgift, vil den nye ordning betyde en ganske væsentlig lempelse, medens de indtægter, stat og kommuner har haft gennem skoleafgiften, omend det drejer sig om ret væsentlige beløb, dog ikke er større, end at såvel stat som kommuner kan overse tabet.

Som antydet i bemærkningerne knytter der sig visse problemer til praktiseringen af den nye ordning. Jeg tænker specielt på spørgsmålet om de elever, som søger en eksamensskole, men bor i en anden kommune end den, hvori skolen ligger. I en række tilfælde har hjemstavnskommunen betalt afgiften, og i mange tilfælde er der tale om skoleforbund, men der er også mange kommuner, hvor halvdelen af afgiften betales af forældrene, halvdelen af kommunen. I ikke så få tilfælde betaler forældrene

hele afgiften. Her opstår der visse problemer, som må klares. Jeg ved ikke, om man kan pålægge en kommune at betale skoleafgift for børn, der går i skole i en anden kommune, men det er en af de ting, som må undersøges i et udvalg. Vi vil også komme til at stå overfor spørgsmålet om de børn og unge, der går i private eksamensskoler; hvorledes skal deres forhold være i relation til dem, der går i de offentlige skoler? Også dette spørgsmål egner sig bedst til drøftelse i et udvalg. Jeg skal derfor indskrænke mig til disse få bemærkninger og på min gruppes vegne give tilsagn om en velvillig behandling af lovforslaget.

Henry Christensen: Det er naturligt, at man, efter at retten til at opkræve skoleafgift af forældrene til undervisningspligtige børn i de kommunale eksamensskoler er bortfaldet med indførelsen af bestemmelsen i den nye grundlovs § 76, i konsekvens heraf lader afgiften for børn i tilsvarende aldersklasser, der undervises i statsskolerne, bortfalde. Når det drejer sig om undervisning af unge udover den undervisningspligtige alder, især undervisning i gymnasierne, er jeg derimod ikke med, selvom jeg erkender, at der er grunde, der taler for at gennemføre en tilsvarende ordning her. Jeg skal henvisse til de bemærkninger, jeg under behandlingen af det foregående punkt på dagsordenen, om „Ungdommens uddannelsesfond“, fremsatte om adgangen til gymnasieuddannelse. Et tilsvarende synspunkt mener jeg at måtte anlægge, når det drejer sig om skoleafgift for undervisning i gymnasierne. Også andre problemer dukker op, som allerede det ærede medlem hr. Horn var inde på. Det stærke behov for gymnasier gør, at vi i allerhøjeste grad har brug for de private gymnasier også udover de eventuelle retningsbestemte ønsker, der måtte være. Vi kan vel ikke her uden videre afskaffe afgifterne.

Et andet forhold, som dukker op i forbindelse med spørgsmålet om de kommunale gymnasier og statsgymnasierne, er,